

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-53>

Бондарець Євгеній, аспірант кафедри мистецтвознавчої експертизи НАКККіМ (науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор, академік О. К. Федорук)

Художньо-естетичні догмати українського іконопису доби Відродження

Ключові слова: ікона, іконопис України, канон, епоха Відродження, Берестейська унія.

Evgeniy Bondarets, phd student, department of theory and history of art, NAFAA (academic mentor: professor O. Fedoruk)

Artistic and aesthetic dogmas of Ukrainian Renaissance icon painting

Abstract: The topic of the report is dedicated to the Renaissance, which came into the minds of Ukrainians as a revolution that radically changed their attitude to the earthly and heavenly. The Union of Brest (1596) split Ukraine. However, it did not split the art of icon painting and its school. The masters got rid of the abstractness in icon images, endowing them with the features of deep psychologism. The icon has become a living embodiment of how people perceive the world around them.

Key words: icon, icon painting of Ukraine, canon, Renaissance, Union of Brest.

Епоха Відродження прийшла у свідомість суспільства як революція, що кардинально змінила ставлення до земного та небесного. Незважаючи на радикалізм догм, люди по новому сприйняли реалії життя і підійшли до канонів віри дещо інакше. Світ прекрасний, це чудове творіння Бога і треба радіти земній красі життя. Світ сповнений гріха, з яким треба боротися і водночас не заперечувати прекрасне в собі та ближніх, викорінювати погане, жорстоке, крामольне. В цих умовах церква теж змушена була по-новому сприйняти християнське суспільство. Західне мистецтво вітало таке сприйняття світу, але східне – поставилося з недовірою. Лише Україна та Білорусь у Східній Європі та Сербія на Балканах прийняли нові віяння епохи Відродження. Решта православного світу сприйняла дух нового часу вороже. Православна еліта України, не лише з симпатією поставилася до нововведень Заходу, але радикально звільнившись від середньовічного аскетизму, оновила стосунки з католицьким світом та його центром – Ватиканом. Це сприяло налагодженню тісних культурних зв'язків із Польщею, Італією, Францією. Але в той же час, Унія не стала тим самим довгоочікуваним моментом цілковитих змін для України. Оскільки далеко не скрізь народ був готовий до таких радикальних нововведень, що в свою чергу призвело до ускладнень у політичному та церковному житті країни, але залишило значний слід в іконографії. Берестейська унія 1596 р. розколола Україну, але не розколола мистецтво іконопису та його школи. Майстри позбулися абстрактності іконних образів, наділяючи їх рисами глибокого psychologizmu. Ікона стала

Section 2. Methodology of teaching specialized disciplines in higher art institutions.
Art critic's toolkit. Problems of modern art education

живим втіленням народного сприйняття навколишнього світу. Святість перестає трактуватися, як щось неземне і займає своє місце у реальному світі, що доступний земному сприйняттю. Нова філософія ікони вийшла з поняття трактованого Біблією: «І побачив Бог усе, що створив. І це все було добре». Відхід від твердих канонів – головне у розвитку іконотворчості цього періоду. Дослідник української ікони Х–XX ст. Д. Степовик характеризує цей час так: «Можна сказати, що на зміну естетики суворих обмежень прийшла естетика краси, а в зміну філософії доктрин – філософія серця». Важко не погодитися з ним: з ізводів цього періоду на нащадків дивляться живі обличчя святих, яким поклонялися і довіряли потаємне. Пов'язано це насамперед із внесенням елементів реалізму до українського сакрального живопису. Художники відмовилися від низки класичних канонів, що робили її неживою та важкою для сприйняття. Вони й раніше не приймали в повному обсязі стиль візантійської іконографії, а в XVI ст. взагалі переглянули іконотворчість, вивівши свої образи з плоского поля (золочення, орнаментування, тиснення) у тривимірне сприйняття, з використанням лінійної перспективи.

